

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

v/ Berit Johansen

Vår ref:
20/00839-2

Saksbehandlar:
Elin Saga Kjørholt

Dato:
4. desember 2020

Høring – ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte (voldsoffererstatning)

Vi viser til høringsbrevet og takker for mulighet til å komme med innspill til forslagene.

Høringsuttalelsen fra Barneombudet omhandler overordnede spørsmål om vilkår for voldsoffererstatning. Vi kommenterer ikke hvert enkelt forslag.

Oppsummering

Barneombudet mener det er uheldig å innføre krav om dom for å bli tilkjent voldsoffererstatning. Vi frykter at endringene vil ha store konsekvenser for barn. Både for barnets mulighet til å søke erstatning, og tilsvarende for barnets omsorgspersoner eller andre medlemmer i barnets familie. Dersom barn må ha en dom som stadfester det de har vært utsatt for, enten det er en straffedom eller en sivil dom, vil det kunne føre til at mange barn som i dag har vært utsatt for en straffbarhandling, ikke vil få erstatning.

Ordningsen med voldsoffererstatning uten behandling i domstolen, utgjør en viktig oppreisning for barn som har vært utsatt for straffbare handlinger. Ofte er ikke pengene viktigst, men opplevelsen av å bli hørt og trodd. Det gir barn, og voksne som er viktige omsorgspersoner for barn, en helt annen mulighet til å legge det vanskelige bak seg og gå videre med livene sine. Erstatning har således en viktig gjenopprettende effekt.

1. Barneombudet støtter ikke at det innføres et krav om at det skal foreligge en dom

Barneombudet er enige med departementet i at det er behov for oppdateringer, justeringer og forenkling av regelverket om voldsoffererstatning. Vi er imidlertid ikke enige med departementet i at den foreslåtte ordningen er en forenkling.

Barneombudet støtter ikke forslagene slik de er lagt fram. Vi er grunnleggende uenige i departementets utgangspunkt om at det skal foreligge en dom for å kunne søke erstatning.

Ordningsen med voldsoffererstatning har vært viktig nettopp fordi den - uten et krav om dom - har gitt de som har opplevd vold og overgrep en mulighet for anerkjennelse av den uretten de har vært utsatt for.

FNs barnekonvensjon (barnekonvensjonen) artikkel 19 gir barn rett til beskyttelse mot vold og overgrep. Barnekonvensjonen er tatt inn i menneskerettsloven, noe som innebærer at konvensjonens bestemmelser gjelder som norsk lov. I tillegg til beskyttelse, gir artikkel 19 barn rett på oppfølging etter vold eller overgrep. Bestemmelsens innhold er nærmere gjort rede for av FNs barnekomité i generell

kommentar nr. 13. Kommentaren omhandler erstatning og oppreisning som ordninger som statene skal ha på plass. Blant annet heter det i punkt 41 bokstav f) at partene må:

«...sørge for å beskytte barn som har vært offer for eller vitne til voldsutøvelse, og etablere effektiv tilgang til oppreisning og erstatning.» (vår utheving)

Ordet effektiv er viktig her. Det innebærer at ordningen skal være tilgjengelig for barn. Vi mener erstatning blir langt mindre tilgjengelig for barn dersom man innfører et vilkår om dom i saken.

I dagens ordning blir spørsmålet om voldsoffererstatning avgjort av forvaltningen. Vilårene er at saken er anmeldt og at det er klar sannsynlighetsovervekt for at krenkelsene har funnet sted. I en straffesak skal krenkelsene være bevist utenfor enhver rimelig tvil. Det er krevende i saker der det ofte står ord mot ord. Særlig har barnas stemme vanskelig for å nå frem i disse sakene. En sivil sak om erstatning vil utgjøre en stor belastning for barnet og familien, og kunne være svært kostnadskrevende. Barneombudet har hatt mange samtaler med barn som har vært utsatt for vold eller overgrep. Derfor vet vi at en sak i domstolene ofte utgjør en stor belastning for et barn.

Voldsoffererstatningen har vært en ordning der man har kunnet få oppreisning for urett dersom det er stor sannsynlighet for at krenkelsene har funnet sted. Det har tidligere vært bred enighet om at voldsoffererstatningen er en oppreisning samfunnet bør gi til dem som har blitt utsatt for vold og overgrep, selv om det ikke foreligger dom mot en gjerningsperson. Det er vanskelig å se hvorfor regjeringen nå mener det er grunnlag for å si at denne holdningen er endret.

Vi viser her til høringsnotatets avsnitt 1.4 Virkningene av voldsoffererstatning. I avsnittet omtales to forskningsrapporter. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress undersøkte hvordan de overlevende etter terrorangrepet på Utøya opplevde å få utbetalt voldsoffererstatning. I sammendraget står det:

Det viste seg at det å motta oppreisning hadde stor betydning for mange av de overlevende etter terrorangrepet på Utøya, både som en konkret, finansiell støtte som forenklet deres hverdag, og også som en symbolsk handling, ved at de opplevde at voldsoffererstatningen kommuniserte noe på vegne av staten.

Oxford Research AS har kartlagt ordningen med voldsoffererstatning for departementet gjennom dybdeintervjuer i forbindelse med NOU 2016: 9. I rapporten «Virkningene av voldsoffererstatning» fremgår det på samme måte at helhetsinntrykket er at det betyr mye for de voldsutsatte å motta voldsoffererstatning.

Betydningen av å bli trodd er viktig for både for voksne og barn. En innstramning av ordningen vil derfor få konsekvenser for mange barn. Slik undersøkelsene over viser, betyr det mye «å bli sett». Det er viktig både for barn som selv har opplevd vold, og for barn som har opplevd vold i familien. Både barn og foreldre vil da ha lettere for å gå videre, og situasjonen i familiene vil bli bedre og mer stabil for barna.

2. Barneombudet mener konsekvensene for barn er mangelfullt utredet

Barneombudet mener kravet om dom vil ramme barn og unge ekstra hardt. Likevel kan vi ikke se at departementet i tilstrekkelig grad har vurdert hvilke konsekvenser de foreslåtte endringene vil ha for barn. Vi kan ikke se at barn og unges stemmer er hørt i de grunnleggende spørsmål som er behandlet i høringsnotatet. På samme måte kan vi ikke se at barnets beste er vurdert i spørsmålet om innføring av vilkåret om dom for å kunne få voldsoffererstatning.

Barnets beste som et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn, og barns rett til å bli hørt i saker som vedrører dem, er fastsatt både i Grunnloven § 104 og i FNs barnekonvensjon. Bestemmelsene

medfører en plikt for myndighetene til å vurdere hvilken virkning slike forslag som her er fremlagt vil ha for barn og barns rettigheter. Her mener vi det er mangler høringsnotatet fra departementet.

Reglene om voldsoffererstatning har en lav terskel sammenliknet med å måtte gå gjennom en rettssak. Dette bildet forsterker seg for barn. Vi har vanskelig for å se hvordan dette kan være i tråd med barnets beste og de forventninger som tillegges statene om å innføre effektiv tilgang på erstatning og oppreisning.

Vi frykter at nesten ingen barn vil kunne få erstatning dersom det innføres vilkår om dom i straffesaken, eller at barna har en verge som kan, vil og orker å fremme en sivil sak om erstatning.

Det er noen helt klare grunner til dette:

- Mange av de anmeldte sakene om vold og overgrep ender aldri i retten. Dette gjelder særlig saker om vold og seksuelle overgrep mot barn, der det ofte er barnets ord mot en voksen. En stor andel av sakene blir derfor henlagt etter bevisets stilling. Tall fra SSB viser også at av de sakene som kommer til retten, ender kun en tredel med dom. I dagens system kan disse barna likevel kreve voldsoffererstatning.
- Barn er avhengig av verger som har kapasitet og ressurser til å kjempe på deres vegne. Familier som er preget av vold eller overgrep vil ofte være helsemessig eller økonomisk redusert og dermed ha dårligere forutsetninger for å gjennomføre en rettssak. Risikoen for å tape en rettssak med fare for å bli ilagt saksomkostninger er et klart eksempel på hvilke begrensninger dette vil medføre for disse familiene.
- De fleste saker om vold, og mange saker om seksuelle overgrep mot barn, skjer innenfor familien. Det vil være svært vanskelig for et barn å gå til erstatningssøksmål mot for eksempel en av sine nåværende eller tidligere omsorgspersoner
- Det økonomiske tapet barnet eventuelt vil lide på sikt er ikke alltid avklart på tidspunktet for straffesaken eller en eventuell sivil sak. Omfanget av barnets skader og det økonomiske tapet vil ofte først materialisere seg i fremtiden, for eksempel gjennom sykdomsutvikling og evne til å stå i skole, utdanning og arbeid.
- Rettssaker er en stor belastning for barn. Å tvinge frem en rettssak for å ha rett på erstatning er uheldig.

3. Krav til anmeldelse

Vi velger å kommentere særskilt på spørsmålet om det skal kreves anmeldelse i alle saker fordi det kan ha stor betydning for barn. Dette blir da under forutsetning av at det ikke innføres et krav om dom for å kunne søke om voldsoffererstatning.

Barn er ofte utsatt for vold eller overgrep fra sine nærmeste. Det er en ekstra stor belastning for et barn å anmelde disse sakene. Dette utgangspunktet er klart når det er barnet selv som skal anmelde, men det vil også gjelde der barnets historie er grunnlag for at politiet oppretter en sak. Barneombudet ønsker å understreke at den store belastningen barnet utsettes for må være et vesentlig hensyn når departementet vurderer kravet om anmeldelse. Det er også viktig å understreke at mange saker, særlig om seksuelle overgrep eller incest, ikke kommer frem før mange år etter at handlingene har skjedd.

I saker der handlingene er begått av et barns nærmeste, mener vi det bør være unntak fra kravet om at saken må være anmeldt.

4. Barneombudet mener voldsbegrepet bør utvides

Barneombudet ønsker å gjenta perspektiver som er viktig for barn, og som vi fremmet i vår høringsuttalelse til NOU 2016: 9.

Mange barn opplever omsorgssvikt, langvarig mobbing eller forfølgelse fra voldsutøver som kan innebære ulike elementer av fysisk eller psykisk vold som sjelden fører til en straffesak. Det betyr imidlertid ikke at krenkelsene overfor barna samlet sett er mindre. Tvert imot er dette grove krenkelser som ofte pågår over lang tid, og som i mange tilfeller har et langt større skadepotensiale enn enkelte voldshandlinger. Etter vårt syn bør slike tilfeller falle inn under ordningen om voldsoffererstatning uavhengig av om de rammes direkte av et straffebed og blir anmeldt som en straffesak.

Vi viser til [høringssvaret vårt av 13. februar 2017](#).

Vennlig hilsen

Inga Bejer Engh
barneombud

Elin Saga Kjørholt
Seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur